

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1927 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fortsättningsskolornas centralisering inom de olika skoldistrikten.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 270, ha herrar *Weijne* och *Wagnsson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående fortsättningsskolornas centralisering inom de olika skoldistrikten, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.

Motionen

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Efter erhållen remiss av motionen har andra kammarens första tillfälliga utskott i över densamma avgivet utlåtande, nr 1, anfört följande:

»Utskottet vill till att börja med erinra om att beträffande den *egentliga folkskolan* statsmakterna redan givit möjlighet till en viss centralisering. Sålunda beviljade 1926 års riksdag 30,000 kronor som statsbidrag till skolskjutsar. Jämväl till inackordering av skolbarn i mera glest befolkade bygder utgår anslag, vilket dock är begränsat till rikets nordligare län.

Andra kammarens första tillfälliga utskott.

Däremot utgå inga liknande anslag till *fortsättningsskolan*. Redan 1924 uttalade emellertid skolöverstyrelsen i yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 326, av herr *Sehlin* m. fl. angående statsbidrag i vissa fall för underlättande av långt från skola boende skolpliktiga barns skolgång — vilken motion resulterade i den utredning, som låg till grund för förslaget till 1926 års riksdag angående bl. a. skolskjutsar — att frågan vore av betydelse icke minst för åstadkommande av en ändamålsenlig och i möjligaste mån kostnadsbesparande organisation av fortsättningsskolan. Riksdagen anförde i sin skrivelse 1924, nr 210, med anledning av denna motion: »Kunde undervisningen mera koncentreras, är det jämväl tydligt att resultatet av skolans arbete skulle bli bättre och värdefullare än vad det nu kan bli. Särskilt vill riksdagen betona den stora betydelse detta kunde få för en lämpligare organisation av fortsättningsskolan.» Under utredningsarbetet uttalade sig jämväl folkskoleinspektörerna angående förslagets inverkan på fortsättningsskolorna. Så beräknades inom 33 inspektionsområden 306 fortsättningsskolor kunna indragas.

En centralisering av fortsättningsskolorna synes vara avsevärt lättare att genomföra och kunna få en betydligt större omfattning än beträffande den egentliga folkskolan. Undervisningen pågår i fortsättningsskolan i regel endast sex veckor under två år, och eleverna befinna sig i åldern 14—16 år. Elevantalet är väsentligt mindre än i folkskolan. Slutligen äro de ekonomiska konsekvenserna lätta att överblicka, och man behöver endast binda sig för en kurs i taget.

Ett sammanförande av fortsättningsskoleavdelningar synes förnämligast kunna ske på två vägar: genom skjutsning samt inackordering av barn. Av dessa förfaringssätt torde det sistnämnda endast kunna tillämpas i undantagsfall, t. ex. i ödebygder och skärgårdstrakter. Utskottet vill även som sin mening uttala, att det i vissa fall, där avståndet mellan de olika skolorna är relativt ringa, skall visa sig vara möjligt att genomföra sammanslagning av fortsättningsskolor, utan att särskilda anordningar för elevernas transport behöva vidtagas.

För befrämjande av en utveckling i här antydd riktning synes det vara lämpligt att upptaga till prövning, huruvida icke ett visst minimiantal av elever bör krävas i fortsättningsskoleavdelningarna. Det måste nämligen anses vara olämpligt jämväl ur andra synpunkter än de rent ekonomiska, att en lärare har endast exempelvis 3—5 elever. Dock torde det vara lämpligt att sätta minimum ganska lågt. Det bör nämligen så långt som möjligt vara skoldistriktet själva, som intressera sig för en centralisering. Detta intresse synes ej heller vara omöjligt att frambringa, då fortsättningsskolans effektivitet måste vinna på en utveckling i här omnämnd riktning. Därigenom torde det vara möjligt att ge fortsättningsskolorna en rikare utveckling av olika typer. Utskottet vill särskilt understryka betydelsen av att landsbygdens kvinnliga ungdom beredes tillfälle till undervisning i huslig ekonomi. Detta torde i flertalet kommuner endast kunna ske genom att fortsättningsskoleundervisningen centraliseras.

Beträffande till sist de principer, efter vilka eventuellt statsbidrag bör utgå till skjutsning och inackordering av fortsättningsskolebarn, vill utskottet erinra om att i den egentliga folkskolan betalar staten halva kostnaden för elevernas transport. I fortsättningsskolan måste dock detta bidrag sättas avsevärt högre. Kommunernas utgifter för fortsättningsskolan inskränka sig i regel till eldning och städning av skollokalen, medan staten betalar lärarnas avlöning. Under sådana förhållanden ha kommunerna intet ekonomiskt intresse av en centralisering, såvida ej staten betalar hela eller i det närmaste hela kostnaden härför. Detta synes ej heller orimligt, då det blir staten, som gör besparingen. Enligt utskottets mening skulle statsbidrag ej heller utgå i andra fall än där en direkt besparing för staten vore påvisbar.

Då utskottet alltså finner starka såväl ekonomiska som pedagogiska skäl tala för bifall till motionen, får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt en fortsättningsskolornas centralisering inom de olika skoldistrikten lämpligen kunde åstadkommas, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade densamma till sitt första tillfälliga utskott.

Från statsmakternas sida hava under en följd av år åtskilliga åtgärder vidtagits för underlättande av skolgången för långt från skola boende skolpliktiga barn. Statens verksamhet i berörda avseende omfattade ursprungligen endast landets nordligaste bygder. *Utskottet.*

År 1924 upptogs inom riksdagen spørsmålet att lägga den statliga understödsverksamheten på detta område på en bredare bas än dittills. Med anledning av en inom riksdagen väckt motion, däri åsyftades en allsidig, hela landet omfattande undersökning rörande behovet av skolhem, inackordering och skjutsning för *skolpliktiga barn*, beslöt riksdagen att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med anhållan om skyndsamt utredning angående behovet och lämpligheten av statsbidrag i vissa fall för underlättande av skolgång för långt från skola boende skolpliktiga barn. Riksdagen betonade i sin skrivelse särskilt, att undervisningens koncentration genom de nämnda åtgärderna kunde få stor betydelse för en *lämpligare organisation av fortsättningsskolan*.

Kungl. Maj:t uppdrog verkställandet av den begärda utredningen åt skolöverstyrelsen, som, efter att hava infordrat yttranden i ämnet från statens folkskolinspektörer, den 30 september 1924 avgav utlåtande i ämnet.

I nämnda yttranden upptogo folkskolinspektörerna jämväl *frågan om de ifrågasatta åtgärdernas inverkan på organisationen av fortsättningsskolorna*. Den sålunda verkställda utredningen gav till resultat, att inom 33 inspektionsområden sammanlagt 306 eljest nödvändiga fortsättnings- och ersättningsskolor icke skulle behöva upprättas. Skolöverstyrelsen och de övriga myndigheter, som yttrade sig i ämnet, hava icke heller utslutit fortsättningsskolorna vid dryftandet av frågan om skolväsendets koncentration genom införandet av skolskjutsar.

Vid 1926 års riksdag framlades kungl. proposition i ämnet. Ej heller den undantog fortsättningsskolorna från rätten till skjutsbidrag av oförmålda slag. Propositionen utmynnade i en hemställan om anslag för anordnande av dylik skjutsning för skolpliktiga barn. Kungl. Maj:ts proposition i nu ifrågavarande del blev av riksdagen bifallen.

Efter det skrivelse härom till Kungl. Maj:t avlåtits, utfärdade Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 kungörelse i ämnet (nr 143), varvid statsbidraget ifråga

uttryckligen angives såsom avsett för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Såsom framgår av ovan lämnade redogörelse för denna frågas utveckling har riksdagen, då den år 1924 begärde utredning i ämnet, uttryckligen framhållit, att statsbidrag för ifrågavarande ändamål syntes bära utgå jämväl för fortsättningsskolornas barn. Under den därpå följande utvecklingen av frågan har vare sig av de hörda myndigheterna eller av riksdagen uttalats den meningen, att fortsättningsskolorna här borde undantagas. Däremot har uttryckligen framhållits och detta såsom nämnts jämväl i den kungörelse, vars bestämmelser tjäna till ledning vid anslagets fördelning, att anslaget till skolskjutsarna avse *skolpliktiga barn*.

I motsats till andra kammarens utskott, som velat i begreppet skolpliktiga barn inlägga den betydelsen, att därmed allenast skulle avses den egentliga folkskolans och småskolans barn, hävdar utskottet den meningen, att även fortsättningsskolans barn innefattas i detta begrepp. Att för detta särskilda fall inlägga någon annan mening i nämnda begrepp skulle medföra betänkliga konsekvenser, då författningarna på folkskoleväsendets område ofta begagna sig av detta uttryck.

Då utskottet, såsom av det sagda framgår, anser sig hava välgrundad anledning utgå från att fortsättningsskolornas barn redan enligt nuvarande bestämmelser kunna bli delaktiga av anslag för skolskjuts, finner utskottet givetvis onödigt att därom avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t och måste således avstyrka biträdande av andra kammarens beslut, i vad det rör denna sak.

Andra kammarens utskott har emellertid jämväl ifrågasatt ett högre statsbidrag för ordnandet av skolskjutsar åt barn i fortsättningsskolan än för övriga skolpliktiga barn. Då man ännu icke har någon erfarenhet att bygga på, i vad mån en dylik ändring av de så nyligen utfärdade bestämmelserna för statsbidrags utgående kan anses av förhållandena påkallad, och då det vidare ligger i Kungl. Maj:ts hand att i särskilda fall bevilja ett högre statsbidrag än eljest, måste utskottet för sin del avstyrka ett biträdande av andra kammarens beslut även i detta avseende.

Andra kammarens utskott har i sitt utlåtandes hemställan helt allmänt ifrågasatt utredning angående fortsättningsskolornas centralisering. Givetvis kan anordnandet av skolskjutsar för dessa skolors barn liksom ock inackordering av barnen bidra till en dylik koncentration.

Utskottet finner visserligen för sin del en ytterligare centralisering av skolväsendet ur skilda synpunkter önskvärd. Men redan med tillämpning av nu gällande författningar torde detta också vara möjligt, varför någon riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t icke lär erfordras för att ett sådant önskemål i viss utsträckning ändock skall kunna tillgodoses.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens
i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 18 mars 1927.

På utskottets vägnar:

J. P. JOHANSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *J. P. Johansson, Sandegård,* Martin Svensson, Vrang, Schedin, Magnuson och Thorén.*

* Ej närvarande vid utlåtandets slutjustering.